

Hoe socialistisch is christelijk Zeist?

Wat doen de Zeister herrnhutters in H.P.G. Quacks meerdelige standaardwerk *De Socialisten*? Zie eens hoe deze sociale historicus, hoogleraar staathuishoudkunde en directeur van de Nederlandse Bank hierover schrijft:

'Hoe ademt - als wij, aan het slot gekomen, de twee pleinen met de huizingen der broeders en zusters vóór ons zien - alles er vrede. Dáár is dan toch eindelijk rust, volkomen rust. Dáár is geen jaloersche ongelijkheid meer van standen: allen zijn gelijk in beschaving en aangeleerde kennis. Dáár wordt geen najverige blik geworpen op eens anders bezitting: allen leven van de vruchten van een goed geregelde arbeid, en het grootste deel van het kapitaal-fonds behoort aan de gezamenlijke maatschappij. Dáár is het werken een functie, een bediening, een uiting van een vrije persoonlijkheid, niet 't zwoegen van een schepsel voor een stuk brood, om toch in 't leven te blijven, of 't vuil winstbejag om altijd meer te verkrijgen. Dáár is kalmte. Men waardeert er al 't schoon der natuur, het groen der linden, het gezang der vogels, den geur der bloemen; men vergeet 't niet, dat een blauw azuur hoog in de lucht zich boven onze hoofden welft, en dat sterren des nachts fonkelen om ons met verheven gedachten te vervullen.'

Tot zover onze professor. Wat wilden die herrnhutters nu precies? Hiervoor moeten we terug naar graaf Nicolaus Ludwig von Zinzendorf (1700-1760). Deze vrome, Saksische edelman had al vroeg in zijn leven kennis en contacten in Nederland, Duitsland en Frankrijk opgedaan. Hij droomde ervan overal christelijke studie- en gebedsgroepen te vormen. Hierin zouden dan de meer serieuze gelovigen moeten samenkomen.

In 1722 streken op zijn landgoed in de Opper-Lausitz uit Moravië voor de katholieke overheersing gevluchte protestanten neer. Hun nederzetting noemden zij 'Herrnhut', d.w.z. 'Onder de hoede van de Heer' of ook 'Op de hoede zijn in opdracht van de Heer'. Zij vroegen en kregen van graaf Von Zinzendorf toestemming er te blijven. Zinzendorf ging zich nu steeds intensiever met deze 'Moravische broeders' bezighouden. Langzaam aan vond men elkaar in een eenvoudig, niet-sektarisch christendom. Het belangrijkste waren een sterk innerlijk beleefd geloof en een consequente afwijzing van hebzucht en weelde. Het geheel doet sterk denken aan de eerste christengemeenten.

Zinzendorf wilde dan ook geen eigen kerk stichten, maar het christendom binnen de bestaande kerken in zijn zuiverheid herstellen. Niettemin begonnen de activiteiten van de herrnhutters de machthebbers op de zenuwen te werken. Om deze reden en omdat hij aan zending wilde gaan doen, stichtte Zinzendorf ook elders in Europa broedergemeenten. De broedergemeente 's-Heerendijk bij IJsselstein werd door de slechte relatie met de plaatselijke burgers en gezagsdragers geen succes. In 1745 kocht de Amsterdamse zakenman en sympathisant Cornelis Schellinger ten behoeve van de broedergemeente het Zeister Slot. Een groot gedeelte van de bewoners van 's-Heerendijk vestigde zich nu hier. Alles vanaf de kleding, de huizen, de kerk tot en met de begraafplaats getuigt er van uiterste soberheid.

Uiteraard was ook bij de herrnhutters niet alles rozengeur en maneschijn. De onduidelijke positie van de herrnhutters tijdens de Tweede Wereldoorlog en nog tal van andere zaken (positief en negatief) vindt men beschreven in het fraaie boek *De Zeister Broedergemeente 1746/1996* onder redactie van Aart de Groot en Paul Peucker.